

מחמדי התורה

לע"נ זקני מו"ר
כ"ק מו"ר
האדמו"ר מערלי
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל האמרי סופר
עלה בסעודה השמימה
י"ג לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יג עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אבנ"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שוורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל ה"יחי יעקב"
נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
ט"ז כסלו תשפ"ג

חמדת הדרוש

מהיכן הוכח לרש"י דנח למד תורה

בתורה"ק בפרשתינו (ז-ב) מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהורה הוא שנים איש ואשתו.

וברש"י (ד"ה הטהורה) כתב, העתידה להיות טהורה, למדנו מכאן שנח למד תורה, שידע מה הולך להיות טהור ומה לא.

ויש לחקור, למאי דאמרו חכמינו ז"ל (זבחים קט"ז), מלמד שהעבירים נח ליד התיבה, וכל שהתיבה קולטתן טהורה הוא, ומה שפולטתן טמאה, הרי ידיע מה שטהור ומה שטמא, לפי מה שהתיבה קבלתם או לא, (ויעו' במזרחי שנשאר בצ"ע על רש"י למה תפס דרך אחרת מדברי התלמוד).

א

דברי הגמרא על העופות ודברי רש"י על הבהמה

בדעת זקנים, ובחזקוני, תירצו- דהכרח רש"י הוא שלמד תורה דייקא, דאם מכל שהתיבה קולטתו אין ראיה, שהרי התבה קלטת טמאים לכל הפחות שנים מכל, ההכרח לפרש, והרי מוכרח דהאי קרא קאי אקרא דמהעוף למינהו דפרש"י מאותן שדבוקו במינן, ועל זה פירשו רב חסדא, מנא ידע נח מה דבוקו במינים ומה לא, ומשני כל שהתבה קולטתו טהור פ"י שדבוקו במינים, וכל שאין התיבה קולטתו טמא פ"י דבוקו בשאינן מינן, וטהורה וטמאה שייכא גבי ערוה דכתיב אלא תטמאו בהם (ויעו' במהרש"א זבחים שם שדחה תי' זה).

וכעין זה תירץ, ר' חיים פלטיאל בשם הר' אהרן כהן, דודאי מדכתב גבי בהמה טהורה תקח לך שבעה אנו למידין שלמד התורה ועל פי סימני טהרה הכתובים היה מכניסם בתיבה, ומה דאמרין סימן על ידי התיבה אעפ"י קאי, דמה שלמד התורה לא היה מועיל דאין סימני טהרתם נראין, ואף בבדיקת הסימנים אינו מועיל לאדם שהרי אדם בקי בכל המינים דאין עוף טהור נאכל אלא במסורת, דיש בא בסימן אחד טהור ויש בא בסימן אחד טמא, ויש בא בב' סימני טמאה ויש טהור, הילכך הוצרך לתרץ דהעבירים לפני התיבה, ויעו' במשכיל לדוד שתירץ כן.

ב

באו יותר משבעה זוגות או שנים והוא חלקם ע"י ידיעתו בתורה

המהר"ל (בגור אריה), והט"ז (בספרו דברי דוד עה"ת) תירצו- דיש לומר דגם ממין הטהור וגם מהמין שאינו טהור לא באו רק שנים שנים משאינו טהור, או שבעה שבעה מהטהור, ואז לקח נח מן הטהורים שבעה שבעה ומן שאינו טהור שנים, ומנין ידע זאת, על ידי שלמד תורה.

ג

בעינין גם לסימן התיבה וגם ללימוד התורה

בפנים יפות תירץ- דיש לומר דבעינין גם לסימן של התיבה, וגם ללימוד התורה, דאי משום שהתיבה קולטתן או לא, אינו ראיה על הטמאין, דהא רב חסדא אמר (סנהדרין קח:), דכל הבהמות שהשחיתו דרכם לא קלטתן התיבה, הרי דיש לומר דמה שלא קלטתן התיבה מפני שהשחיתו דרכם, אע"כ שלמד תורה.

אולם בזה עדיין לא די, שהרי פירש"י עה"פ זאת החיה וכו', שהראה משה לישראל כל מין מה טהור ומה לא, דמן השמות הכתובים בתורה אין ידוע לאדם שזה המין אם לא במראה, רק מוכרח ידיע התורה, וידע מנין הבהמות והעופות הטהורים הכתובים בתורה, ומנין הבהמות והעופות טמאים הכתובים בתורה, ממילא ידע, כיון שנשלם המנין, ששבעה שבעה טהורים שקלטתן התיבה, ידע ששאר בהמות טמאין, וכן בעופות כיון שכולם הטהורים באו שבעה וקלטתן התיבה, חוץ מכ"ד שבאו שנים שנים, ידע שאותן הכ"ד הם הטמאים, דכיון שכל הטהורים באו שבעה שבעה ע"כ נשארו כ"ד מינים טמאים, שהרי הקדוש ברוך הוא אמר מכל עוף ולא נשאר מין אחד שכלה לגמרי ולא בא לתיבה.

ובזה מובן הלשון, מן הבהמה אשר איננה טהורה, ואח"ל (פסחים ג:), שעקם הכתוב ח' אותיות, ופירש"י דאף על גב דמציינו כמה פעמים באורייתא טמא, שני קרא בדוכתא חדא וכו', וצריך להבין למה שינה דוקא הכא, ולפי הנ"ל דלא ידע שהם טמאים אלא מחמת שנשלם מין הטהורים, ממילא ידע כיון שאינם מן הטהורים הם טמאים.

ד

בידיעת התורה חלק בין הטמא והטהור וסימן התיבה לטהור שנוול מטמא או להיפך

עוד תירץ- שיתכן לומר שהתיבה קלטת בין טהורים ובין טמאים, ואלו שהשחיתו זרעם לא קלטם, אלא גם בלא"ה לא סגי במה שלמד נח תורה, משום דקיי"ל (בכורות ה:), כל היוצא מטמא טמא, אפילו יש לו סימני טהרה, והוא הנוול מגמל הבא על הפרה וכיוצא בזה להיפוך, א"כ אף שבא לפניו שור שנוול מגמל לא היה ידוע, אבל כיון שהתיבה לא קלטתו אותן שהשחיתו את דרכם, ממילא לא קלטתו גם אותן שנוולים מהם שהשחיתו את דרכם, דהכי קי"ל היוצא מן הטמא טמא, הכי נמי כל שהשחיתו את דרכם תולדותיהן כיצא בהן, וכיון שקלטתן התיבה ידע נח שטהורים הן, דשור בן גמל לא קלטת התיבה, והיינו כדבר חסדא (זבחים קטז:), שלא היה סימן איהו טמא ואיהו טהור, אלא כיון שלא קלטת התיבה אותן שהשחיתו את דרכם שפיר ידע מן התורה איהו טמא ואיהו טהור.

בתורה"ק
בפרשתינו
(ט-ז) ואתם
פרו ורבו
ומלאו את
הארץ.

חמדת ההלכה

טעם הפטור לנשים ממצוות פריה ורביה

והנה אמרו חז"ל (סנהדרין נט:), כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה וכו' ופריך והרי פריה ורביה דכתיב (ט-ז), ואתם פרו ורבו, ונשנית בסיני דכתיב שובו לכם לאהליכם ולישראל נאמרה ולא לבני נח, ומשני ההוא לכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו.

ובתוס' (ד"ה והא) הקשו, דמנ"ל דלא נאמרה לבני נח ואי משום דלא מנה זאת בז' מצוות דבני נח הא אמרין לעיל (שם נח:), דמצוות קום ועשה לא קחשיב ולכך גם מצוות פרו ורבו דהוא קום ועשה לא קחשיב, ותיצו דמ"מ אית בה נמי שב ואל תעשה דמי שמצווה על פריה ורביה מצווה נמי על השחתה.

ביאור המהרש"א בהא דלא הביאו קרא דפרשתן

ובמהרש"א (סנהדרין שם) ביאר, דהא דיליף לה למצוות פרו ורבו מקרא דפרשתן ואתם פרו ורבו ולא יליף מקרא דפרשת בראשית הנאמר לאדם הראשון, וכן לא יליף מקרא שכתוב לעיל מניה בנח (ט-א), ויברך אלוקים את נח וכו' פרו ורבו ומלאו את הארץ, דהני קראי לברכה ולא לציווי, וכדכתיב ויברך אותם אלוקים, ומכאן קשה על החינוך שלמד מצוות פרו ורבו מקראי דפרשתן, וכן הקשה בכלי חמדה (פרשת בראשית).

שי' הרא"ם דסוגיא דיבמות פליג אסוגיא דסנהדרין

והנה ברא"ם נתקשה, בהא דלברכה נאמר ולא לציווי, מהא דאמרו (יבמות סה:), האיש מצווה על פרו ורבו אבל לא האשה, ר' יוחנן בן ברוקא אומר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלוקים פרו ורבו, הרי מוכח דמזה שהגמ' הביאה מקרא דפרשת בראשית, דלאו לברכה נאמר אלא אף למצוה נאמר, אלא ד"ל דמתני' דיבמות פליג על הא דסנהדרין, ותמה המהרש"א דתימה הוא דסוגיא דסנהדרין פליג אסתמא דמתני', ומ"מ אפי' נימא דלא פליגא תמוה למאי בעי קרא הן לאדה"ר והן לנח.

יישוב המהרש"א דלא פליגי

לכך חידש המהרש"א, דאף מתני' דיבמות, י"ל דסברי דיכא למילף מאדם הראשון דהא לברכה נאמר אולם מ"מ יש ללמוד מהאי קרא דעל אף שנאמר בל' רבים "ואתם פרו ורבו" מ"מ לאו לאדם ולאשתו נאמרה דהא כתיב וכבשוה ודרכו של איש לכבוש ולא של אשה, אלא לאנשים דעלמא קאמר, ומזה נילף דאף קרא דכתיב גבי נח ואתם פרו ורבו נמי לא דליחייבו בה נשים אלא לעלמא קאמר.

טעם מחודש להפטור לנשים להמשך חכמה

וראייתי להמשך חכמה (בפרשתינו), שכתב בטעם הפטור דנשים במצוות פרו ורבו, וז"ל לא רחוק הוא לאמור הא שפטרה נשים מפריה ורביה וכו', כי משפטי ה' ודרכיו דרכי נועם וכו' ולא עמסה התורה על הישראלי מה שאין הגוף יכול לקבל, והרי חזינו דבכל איסור לא מנעה התורה בסוגה בהיתר, וכמאמרם (חולין קט:), כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה וכו', ואם כן

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

האי סכנה, רק לנח ואשתו אף שנאמר בל' רבים ואתם פרו ורבו, י"ל דקאי אנח ובניו, והא לך ראייה דבציווי ליעקב כבר אמר הקב"ה בל' יחיד פרה ורבה, לומר דרק זכר חייב ולא נשים.

חובה חייבת בפרו ורבו ולא כשאר נשים דפטורות

הרי לן מדברי המשך חכמה חידוש נפלא, דאדם וחווה לאו לברכה נאמר דהא לא שייך בהו סכנתא, וי"ל דאף חווה הייתה מחוייבת ולא כשאר נשים דפטורות, וקרא דנח דכתיב בל' רבים לאו למילף דנשים חייבות אלא דקאי על נח ובניו, וא"כ מיושב בזה קושיית המהרש"א מקרא דנח דהתם קאי אנח ובניו.

אדה"ר לא היה חייב בפרו ורבו

ויעו"ע במשנה למלך (הל' מלכים פ"י-ה"ז) שהביא דברי המהר"ש יפה (פרשה ט"ז אות ט'), דאיכא למד"א דלא נצטווה אדה"ר בפרו ורבו דלברכה נאמר ולא לציווי, וכתב ישתקע הדבר ולא יאמר כן, אלא שלא"כ כתב ד"ל דלש"י הרא"ם הנ"ל דהא דלא הביאו ראייה מקרא דאדה"ר ונח דלברכה נאמר ולא לציווי, הרי מוכח מזה דלא נצווה כלל דאי היה חייב מניה היה לן למילף ומדילפינן מקראי אחרינא הרי דכאן רק לברכה ולא לציווי, וא"כ לא מצאנו ציווי לאדה"ר.

הא דלברכה נאמר או לציווי תליא אי דרשינן סמוכין או לא

ובשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סי' רי"ט) כתב, דלמאי דאמרו (יבמות סג) כל שאינו עוסק בפרו ורבו כאילו שופך דמים, שנאמר שופך דם האדם באדם, וסמך ליה ואתם פרו ורבו הרי דקרא דנח ודאי לאו לברכה נאמר אלא לציווי נמי נאמר, משא"כ קרא דפרשתן י"ל דלברכה נאמר אולם כ"ז למאן דדריש סמוכין אולם למאן דלא דריש סמוכין, ובזה ב' פלוגתא ר' יוחנן בן ברוקא י"ל דס"ל כ"ר דלא דריש סמוכין לכך הביא מקרא דפרשתן דמוקדם עדיף וליכא למימר דלברכה נאמר דא"כ היה לו למימר בל' יחיד אלא ע"כ דקאי גם אחוה לומר שגם היא מחוייבת, אולם רבנן דפטרו האשה מקרא דוכבשה הרי אפשר לומר דברכה קאמר להו גם לאדם וגם לחווה.

נשים שמסתכנות בלידה ומשום זה אמרו (כתובות פג:), מיתא שכיחא לא גזרה התורה לצוות ולרבות על האשה.

עוד טעם לפטור הנשים להנחלת בנימין

ועוד טעם לפטור הנשים מפריה ורביה, כתב בס' נחלת בנימין דהנה העפר שבו נוצר האדם הוא ממקום המזבח, והרי בבריאת האדם יש בו מעילה, וצריך לשלם קרן וחומש לכך צוה ה' לפרות ולרבות ב' זכרים וב' נקבות והאדם ואשתו חד גופא הם הרי כאן חמשה וזהו וחמישייתו יוסף עליו, ולכך נשים פטורות דבבריאת האדם כבר יצא העפר לחולין ועליו לשלם, ואין מועל אחר מועל, ולכך פטורה האשה.

טעם ג' לפטור הנשים להבן איש חי

ובבן יהוידע (יבמות שם) כתב טעם נוסף, דכיון דאשה לבי תרי לא חזיא, ואם תנשא לאחד ולא יולד להם בן, ובעלה לא ירצה לגרשה, הכי נימא דלא קיימה מצוות עשה דפרו ורבו, לכך כפי שאמרו אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, הכי נמי כאן לא בא הקב"ה בטרוניא ופטור לה מפריה ורביה.

קושיית המהרש"א דלא ילפינן מקרא דנח

והנה עוד נתקשה המהרש"א, מהא דאמרו עוד (שם ביבמות), רב יוסף אמר (קרא דנשים פטורות), דכתיב ויאמר לו אלוקים אני קל שדי פרה ורבה בל' יחיד, והקשו בתוס' (ד"ה ולא), אע"ג דלאדם נאמר פרו ורבו בל' רבים ההוא לברכה נאמר, והקשה דבזה יתורץ קרא דאדם הראשון אולם קרא דנח דכתיב ואתם פרו ורבו לא תירצו התוס' דהתם לאו לברכה נאמר ונשאר בצ"ע, וכתב ויש ליישב.

יישוב המשך חכמה לטעם הנ"ל בפטור הנשים בפרו ורבו

וכתב המשך חכמה, דלטעם הפטור הנ"ל יש לומר דזאת כוונת המהרש"א ויש ליישב, דלמאי דאמרי דנשים אינן מצוות כיון דמיתה שכיחא, זה שייך רק אחרי חטא אדם הראשון, דאמר הקב"ה בעצב תלדי בנים, והרבה ארבה עצבונך, הרי דאדם הראשון לא צריך ברכה, דהא לא שייך ביה סכנה של לידה, הרי אפשר דאיה"נ דלאדם וחווה, היה חיוב של פרו ורבו דלא שייך בהו

להיות שיהא הספק נענש יותר ממי שעשה ודאי, אלא י"ל דעונשו גדול מטעם דעתה כל הנולד מאיסור אשת איש ממזר הוא, וכיון שהדין מרבה ממזרים בישראל עונשו גדול, אולם בבני נח שלא היה דין זה של ממזרות, לכך עונשם מועט.

ד'

בדור המבול לא שייך שיתגלגלו בדגים משא"כ הדיין הזה

הישמח משה (בפרשתינו ד"ה כל אשר) תירץ- עפ"י דבריו הנודעים שכתב בספר כנפי יונה (ח"ב סי' ק"ד), דרוב הצדיקים מגולגלים בדגים, א"כ י"ל למאי דאמרו (אבות פ"ה מ"ב) שהיו כל הדורות ומכעיסין ובאין לפניו עד שהביא עליהם את מי המבול, אזי ודאי כולם התגלגלו בחי ובצומח ודומם, ולכך וימח את כל היקום, אולם כיון שהצדיקים שהיו באותו הדור כמו מתושלח חנוך וחבריהם, היו צדיקים גדולים, הרי שלא היו צריכים להתגלגל כלל, הרי דלא היה גלגול של צדיקים בדגים אז לכך נשאר הדגים חיים.

אולם, עכשיו בזמן הזה אשר גם צדיקים גדולים אי אפשר שלא יחטאו, אזי גלגולם קל אצל הדגים, ולכך נענשים גם הדגים בכדי לכפר על העוון.

ה'

בדור המבול יצר אלבשם וקיל משא"כ הדיין

הבן יהוידע (קידושין שם) תירץ- דבדור המבול היה יצר גדול לזה, הרי כפי שאמרו חז"ל בכמה דוכתי יעו' כתובות דלא אמרינן תחלתה באונס וסופה לא הוי אונס דגם אונס הוא, דיצר אלבשה, הכי נמי בדור המבול היה בגדר יצר אלבשה, ולכך היה קיל יותר, אולם עתה דליכא האי דיצר אלבש לכך עונשו גדול.

ו'

בדור המבול ידעו שחוטאים ואולי ישיבו משא"כ הדיין גורם שיחשבו שמוות

עוד יש לתרץ- דבדור המבול עונשם פחות כיון דלא חשבו שמוות לעשות וידעו דאסור לעשות כן, רק דעברו על מצוות ה', ואולי יתעוררו וישיבו בתשובה, אולם ע"י הדיין שאינו יודע בטיב גיטין, הרי דהאדם אינו מודע כלל לאסור וחושב דמה שעושה מותר הוא, וזה חמור יותר. (מחמדי התורה)

בתוה"ק בפרשתינו (ז)
כב) כל אשר נשמת רוח
חיים באפיו מכל אשר
בחרבה מתו.

ואמרו חכמינו ז"ל

(קידושין יג.), אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן, אמר ר' אסי וקשין לעולם יותר מדור המבול, בדור המבול לא נגזרה גזירה על הדגים שבים דכתיב כל אשר בחרבה מתו, משא"כ כאן כתיב ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו.

ויש להקשות, דהלא כל איסור דיין שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין, הוא משום איסור אשת איש, והלא גם בדור המבול עברו על איסור זה, וכמאה"כ כי השחית כל בשר דרכו על הארץ ופרש"י דאף איסור אשת איש בכלל, ואם כן מאי שנא במבול דחמור פחות, מדיין שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין, הא שניהם איסורם מחמת אשת איש.

א'

היה לדיין ללמוד מעונש המבול ולא למד

הריטב"א (קידושין שם ד"ה מולדין) תירץ- דכיון שהדיין שלמד תורה, והבין דרכה של תורה שהעונש בזה גדול עד למאוד עד כדי וימח את כל היקום, ועם כל זה לא למד לעצמו, ודן דיני גיטין וקידושין, אף שאינו בקי בזה, לכך עונשו גדול יותר.

ב'

בדור המבול היה באקראי וכן איסור בקביעות הוא

המהר"י בי רב (שם ד"ה קשין בשם הראב"ד) תירץ- דדור המבול היה חטאם באקראי ולא בקביעות, אולם דיין זה שאינו יודע בטיב קידושין, גורם שיהא איסור אשת איש בקביעות, הרי דחטאם חמור יותר לכך עונשו גדול יותר מדור המבול.

ג'

הדיין גורם לריבוי ממזורות ובדור המבול לא שייך זה

המהרש"א (שם ד"ה וקשין) תירץ- דהלא קשה יותר בדור המבול ודאי עברו על איסור אשת איש משא"כ הדיין ספק שמא יגרום לאיסור אשת איש, והיאך יכול

נחמד ונעים

רעיונות נפלאים ומיוחדים בפרשה

העיקר הייחוס למעש"ט

אלה תולדות נח (ו, ט) וברש"י ללמדך שעקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, ביאר הרה"ק רבי ישראל ממוז'יק הכוונה בזה, שלא די להם לתולדותיהם של צדיקים, לאותם המתהדרים ביחוסם אל הצדיקים, אלא עליהם להרבות גם בעשיית מעשים טובים כאבותיהם.

ירומז סיבת היתר אכילת אליהו מהבשר שהביאו העורבים

וישלח את העורב ויצא יצוא ושוב עד יבושת המים- וברש"י מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעצירת הגשמים בימי אליהו שנא' והעורבים מביאים לו לחם ויין, וביאור דבריו הק', דלכאורה תמונה הא אין זמן השליחות שווה ועתה יעשה השליחות לנח, ואצל אליהו יעשה אז, ואין עושין שתי שליחות רק באותו זמן, אלא דיש לתמונה על אליהו היאך אכל מהבשר שהביא לו העורב ולא חשש לאיסור דבשר שנתעלם מן העין שאסור, על כרחך דכיון דאיסורא דרבנן הוא, ולא גזרו רבנן במילתא דלא שכיחא, וזה שיביא העורב מאכל לאדם שהוא פעולה טובה להעורב, מילתא דלא שכיחא בעורב הוא, כיון דעורב טבעו רע, וכפי שאמרו חכמינו ז"ל שמתאכזר על בניו, ולא גזרו רבנן.

ובהו יבואר היטב, דאם היה העורב עושה גם את השליחות של נח, הרי כבר היה מילתא דשכיחא גבי העורב שעושה שליחות טובה, ותו היה אסור לאליהו לאכול הבשר מחשש בשר שנתעלם מן העין, לכן היטב כתב רש"י בזה דמוכן היה לשליחות אחרת, ולולי שהיה עושה השליחות לנח לא היה יכול לעשות השליחות לאליהו. (משכיל לדוד- לר' דוד פרדו)

המקור לש' התוס' דרק עלה זית כשר לכתובת הגט

והנה עלה זית טרף בפיה- הנה כתבו התוס' (גיטין יט) אהא דאמרין התם כתבו את הגט על עלה זית כשר, דדוקא על עלה זית כשר כיון שהוא דבר המתקיים אולם עלים אחרים אינם כשרים לגט דאינם מתקיימים, והנה יש לומר דמקור הדברים לדברי התוס', הוא מהאי קרא דכיון דעלהו של הזית לא יכול אפילו במבול (יעו' היטב בדעת זקנים מבעלי התוס' שכתבו כן עה"פ ויחסרו המים) הרי דהוא דבר המתקיים. (רביד הזהב)

ראיית הש"ך דגם הזית עצמו מקרי דבר חריף ולא רק העץ

ובש"ך (י"ד סי' צ"ו סק"כ), הוכיח ממאי דאימא במדרש בהאי קרא שאמרה היונה להקב"ה יהי מזונותי מיריין כזית, דמכאן ראי' דזית מקרי דבר חריף, ודלא כהתוס' (פסחים לו. ד"ה מה) דרק העץ מר ולא הפרי, ויעו' בזה בדורש לציון (דרוש י"א) להוכיח דקדעת הש"ך.

היונה יודעת מתי שבת ופוסקת מלתולש

ותבא אליי היונה לעת ערב- היעב"ץ (מגדל עוז בבית מדות עליות הטבע) כתב, שיש מופת על שבת מלבד הסמבטיון, שהיונה אינה תולשת מן מחובר בשבת, ובה יש לפרש את הפסוק ותבא אליי היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה, שכל השבת לא תלשה רק לעת ערב, וז"ל דזה הכוונה בזמנא יונה מוצאה בו מנוח.

וגם ראיתי בפירוש פרחי שושנים (על זמירות), שיש לו בקבלה שבני יונה אינם אוכלים בשבת מתבואה שנקצרה בשבת, וראה בזה בעיני יעקב (עין יעקב סוטה פ"ז דף מד ע"א ד"ה מכירין) שהוסיף שהם מכירים את התבואה שנחתכה בשבת ואין אוכלים ממנה, ומשמע שגם באמצע השבוע.

הלימוד בפה גורם שלא יהא שכחה

והנה עלה זית טרף בפיה- יש לפרש למאי דאמרו (הוריות יג:), דזית קשה לשכחה, וגם אמרו (עירובין נד.), דעל ידי שמוציאין הלימוד בפה זוכרים את הלימוד, וזה הכוונה, והנה עלה זית כלומר הענין שהזית מעלה על האדם דהיינו השכחה, טרף בפיהו יכולים לטרוף ולעקר בפיו דהיינו על ידי שיוציא הדברי תורה בפיו, וכמו שהזית הוא מר מאוד רק השמן היוצא מן הזית הוא טוב ומשובח כך דוקא האדם המוציא בפיו הדברי תורה שלומד אז דוקא הוא טוב ומשובח דאז אינו משכחו. (משך חכמה).

טריפה לא נכנס בתביה שאינו חי יותר מי"ב חודש

ומכל החי תביא- ובגמ' (חולין מב.) רמז לטריפה שאינה חיה מן התורה מניין וכו', ובגמ' ע"ז (ה:). אמר ר"א מניין למחוסר אבר דאסור לב"ג דכתבי מכל החי וכו', ופריך, האי מיבעי' ל' למעוטי טריפה דלא וכו', ובבבבית הובא (זבחים קט"ז) תמה, דלמ"ד דס"ל בגמ' כאן דטריפה אינה חיה, א"כ למא לי קרא דטריפה לא יכנס לתביה, הא היה בתביה מן ז' בחודש השני עד י"ז בשנה הב', והוא יותר מי"ב חודש. א"כ לא היה יכול להכניס טריפה, דהכניסה היתה לצורך קיום העולם, וטרם שיצאו מהתביה ימותו, עיין שם.

הגה"ק מאוסטרובצה תירץ, עפ"י מש"כ בתפארת יהונתן (פרשתנו), דבזמן המבול שלא שמשו המזלות, כדא' בירושלמי (פסחים פ"א ה"א), לא היה שייך דין י"ב חודש בטריפה ע"ש, ולפ"ז א"ש קושיית ברכת הזבח הנ"ל, כיון דהתבאר בדמבול ה' גם טריפה יכול לחיות י"ב חודש, וא"ש וד"ק.

וראה בברתי ופלתו (סי' נ"ו סי' י"ח סק"ב), שמכח הקושיא הנ"ל כתב, לחדש ענין נפלא, דז"ב חודש דספק טריפה המה ש"ס הימים, והיה יכול טריפה לכנסו, דהיה יכול לחיות על כל פנים ביום האחרון שיצאו מהתביה ואיצטרף קרא למעט, עיין שם.

וכל דגי הים ביכנס ניתנו- בספר דרכי ישר והטוב (ע' כ"ג) ששמע מוזקנו הגה"ק מליסקא ססיפר, שפ"א נודמן הרה"ק מהרצ"ה מוידטיטשוב זצ"ל אצל הרה"ק מהר"ם ט"ב זצ"ל (הגה"ק הישמח משה) והיו יושבין בסעודה ונטל הרב הקדוש הישמח משה, את המזלג ורצה לקחת בו את הבשר, אמר לו הרה"ק מוידטיטשוב איהעלער רב, האם אין קדושה יותר בהעשר אצבעות ממה שיש בהמתכות, והניח מיד הרה"ק מאוהל את המזלג ולקח את הבשר בידו ע"כ.

ועיין בדרכי חיים ושולם (אות שצ"ה) שכתב דהמנחת אלעזר לא אכל הדגים ע"י כף רק באצבעותיו, ואמר הרמז שנאמר וכל דגי הים ביכנס נתנו, לאכול דייקא בהידים ולא ע"י דבר אחר, (ואולי בדגים יש ענין מיוחד עיין בישמח משה פרשת וירא), ובספר יפה ללל בסיומן זה כתב שלא יאכל אלא בב' אצבעות דבדרך זה לא יבוא לידי מדת גרגור.

{ויש שנהגו כן גם באכילת הבשר, אך יש לרחוץ ידיו במים אמצעים להפריד בין הדגים לבשר, משום סכנה, כמבואר בשו"ע סי' קע"ג סעי' ב, (ועיי"ש אות ד' שיש שלא נהגו ברחיצה במים והסתפקו בקינוח היטב במגבת, ואח"כ לא שטפו ולקנח הפה ע"י שתיית מעט יין או יי"ש עם חלה (טוש"ע ורמ"א י"ד סי' קט"ז סעי' ג'), ולא לשתות מים (ושאר משקאות קלים) מיד לאחר הדגים משום סכנה (הגרע"א י"ד שם עפ"י התוס' מו"ק י"א: ד"ה כוורא).

רמז לדברי חז"ל שעוג נשאר מהמבול

וישאר אך נח- נמצא בשם ר' יהודה חסיד, דמכאן רמז למה שאמרו חכמינו ז"ל, דעוג פלט מן המבול, דתיבות א"ך נ"ח עולה בגימטריא עוג, וזהו וישאר אך נח לרמז דגם עוג נשאר. (דעת זקנים מבעלי התוס')

ירומז טעם הדין דמועד להמה לא הוי מועד לאדם

ומוראכם וחתכם יהיה על כל חייית הארץ- כתב הנימוקי יוסף (ריש פרק שור שנגח) דטעמא דמילתא דמועד לבהמה לא הוי מועד לאדם, כיון דבאדם כתיב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חייית הארץ, לכך אפילו אם הוא מועדת לבהמה מכל מקום אינה מועדת לאדם, והרא"ש (פ"ג דב"מ) כתב בשם הראב"ד דדועה צאן שנכנס לעיר ואח"כ בא זאב וטרף את הצאן, אינו פטור מטעם דהוי אונס, דיש לומר להאדם אילו היה שם לא היה הזאב טורף, דהא כתיב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ.

חמדת הפרשה

ביאור המסורה ואתם פרו ורבו

בתוה"ק בפרשתינו (ט-ז) ואתם פרו ורבו שרצו הארץ ורבו בה.

ובמסורה, ג' פעמים ואתם, א'- ואתם פרו ורבו (פר' נח), ב' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ג' ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום. וצ"ב.

א'

מצוות פרו ורבו אפילו בזמן שאין מיתה בישראל

מרבא ורבנא החת"ס ביאר- דהא מצוות פרו ורבו לישראל נאמרה ולא לבני נח, כדאמרין (סנהדרין נט:), דמה שלא נשנית בסני לישראל נאמרה ולא לבני נח, והיינו ואתם פרו ורבו, ומאימתי, מסיני ואילך כאשר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ואז יפסק מלאך המוות כדאמרין (ע"ז ה:), והיינו ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום, ועכ"ז שמתקיים העולם באלו הלומדים, מ"מ יש המצווה של ואתם פרו ורבו, לרבות עוד קיום העולם.

ב'

לרמז ג' ביאורים למה אין עם ישראל בטלין ברוב לאומות העולם

בישמח ישראל (פר' נח) ביאר- עפ"י מה שמובא במדרש שאל האי מינא לרבי עקיבא כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות ואוה"ע הם רובא דעלמא אמאי לא אזוליתו בתר רובא, ועי"ז מובאים בספרים הקדושים תירוצים הרבה, ואחד הוא שאנו מאמינים בתחיית המתים וממילא אנו הרוב, תירוץ שני הוא שאנו חשובים לפני המקום וקיי"ל דדבר חשוב לא בטיל, והשלישי שאנו דבוקים בקוב"ה ובדבר "דבוק" קיי"ל (י"ד צ"ב) דלא בטיל.

ולפי זה י"ל דהמסורה מיישב קושיית האי מינא, חד ואתם פרו ורבו על ידי תחיית המתים, והשני ואתם תהיו לי "ממלכת כהנים וגוי קדוש", הרי אנו חשובים ודבר חשוב לא בטיל, והשלישי ואתם הדבקים בה' אלקיכם ובדבר הדבוק לא אזולין בתר רובא.

ג'

לרמז דברי החת"ס דפעמים האדם חי בזכות גידול בניו לתורה

עוד ביאר- על פי דברי מרן החתם סופר זצ"ל שפירש והותירך ה' לטובה בפרי בטןך, דהנה הרמב"ם כתב לבנו אשרי מי שחתם ימיו במהרה שאם יש לישראל זכות להשלים עצמו ולתקן נפשו בעוד צעיר לימים ואינו צריך להיות בעולם השפל הזה, אף שאנו רואין צדיקים שמאריךין ימיהם, כמו שמצינו בגמ' בכמה מקומות במה הארכת ימים וכו', הוא בשביל בניהם ותלמידיהם שצריך לגדלם ולחנכם לדרכי הש"ת, ובזכות זה מאריךין ימיהם, וזהו הפירוש והותירך ה' לטובה, הגם שהשלים עצמו אבל בפרי בטןך, שיזכה לגדל אותם גם כן לעבודת הבורא, וזהו אפשר כוונת המסורה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, הגם שיותר טוב היה שיהיה ואתם הדבקים בה' אלקיכם לחיים נצחיים, אבל ואתם פרו ורבו וצריכים לגדל בנים לתורה ועבודה ולמעש"ט, ובדבר הזה תאריךו ימים.

ד'

לרמז לדברי החיד"א דעם ישראל היו גדורים בעריות במצרים

באופן אחר ביאר- עפ"י מה דאיתא בחיד"א שיש ראי' שישראל בארץ מצרים היו גדורים בעריות, עפ"י מה דאיתא בפ"ד דע"ז דבדין היה שלא יהיה וולד מביאה אסורה, רק עולם כמנהגו נוהג ושונים שקלקלו עתידים ליתן את הדין, וא"כ הא תינח שלא ישנתה מנהג עולם ע"ז אמרין דעולם כמנהגו נוהג, אבל בכדי שיהיו פרו וישרצו שלא כדרך הטבע הרי מכאן שעדות הוא דכשרים היו, ומבואר ברש"י (פרשת פנחס) שהשם י"ה מעיד עליהם שהם כשרים שהטיל בכל המשפחות אות ה' מצד זה וי"ד מצד זה כמ"ש שבטי י"ה עדות לישראל, וזהו כוונת המסורה ואתם פרו ורבו שלא כדרך הטבע, ושנית ואתם הדבקים בה' אלקיכם שהש"ת הטיל שמו עליהם, מזה הוא ראי'ה, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש דהכל בקדושה היה.

ה'

אפי' במצוות פרו ורבו צריך להיות בקדושה וזוכה בזה לבנים צדיקים

מו"ז בספרו בית ישאל ביאר- ואתם פרו ורבו ומלאו את הארץ, היינו דאיה"נ שהקב"ה צוה לישא אשה אבל מ"מ אסור לשכוח, ואתם הדבקים בה' אלקיכם, שאנחנו דבוקים בהקב"ה וע"כ מחויבים אנחנו לעשות גם עניני הגשמים לש"ט, ועי"ז שמקיימים בכל דרכיך דעהו אנחנו זוכים להבשרה של - ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וזהו העצה האחרת של - ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וזאת כאשר מתקדשים ומטהרים, ובכל המעשים מכוונים לכבוד הש"ת, ומקיימים בכל דרכיך דעהו וגו', וחוקק בהכרת האדם כי אף אם יסתר איש במסתרים גם שם הש"ת נמצא ורואהו במעשיו, אז אפשר לזכות לבנים טובים, בנים כאלו אשר מיד בלידתם הם בקדושה ובטהרה.

חמדת אבות

עובדות מאבותינו ורבותינו מפרשת השבוע

"מן הארץ ההיא יצא אשור ויבן את נינוה (י, יא)

סיפר הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, בתחילת תקופת ההשכלה, והוצרך בנו של רבינו הגר"א זצ"ל מוילנא לנסוע לפולין, שתי דרכים עמדו לפניו, האחת ישירה, אלא שהוצרכה לחצות את **גבול גרמניה ולנסוע דרכה**, והשנייה דרך עקיפין, ארוכה ומקפת סביב, אך בה אין צורך לדרוך על אדמתה של מולדת ההשכלה הארוכה.

הורה בנו של הגר"א לבעל העגלה ליסוע בדרך הארוכה, ונתן לו את שחר הנסיעה, אך מכיון שדרך ארוכה היא, ביקש העגלון זלאטע נוסף, ונתן לו, עודם נוסעים, ובנו של הגר"א נתנמנם ונרדם על מושבו, והחליט בעל העגלה שלא יסרם בנסיעה בדרך הארוכה, אלא יסע בדרך הישירה דרך גבול גרמניה. אמר ועשה, רק דרכה העגלה באדמת גרמניה, מיד התעורר בן הגר"א והחל לזעוק לעבר העגלון, **מה אתה עושה לי** נענה העגלון ואמר סברתי שאתה ישן ובקשתי לקצר את הדרך, החזיר בנו של הגר"א וקרא לעומתו, וכי סבור אתה שאיני חש **שריאותי נושמות את האויר המחניק של גרמניה**.

ומפורסם, מה שפירשו בזה, שלכך נאמר ויהי כאשר **הקריב לבוא מצריימה**, ויאמר הנה נא ידעתי, **שעצם ההתקרבות למצרים** שהוא מקום ערוות הארץ, גרמה לזה שעלתה מחשבת הנה נא ידעתי כי אשה ית מראה את, ללמדנו בא, שהמקום גורם, **לנכשן דברי מין החת"ס**, במה שאמר יעקב, אנכי עשוי בכוריק, ויע' ברש"י אלא שדבר תמידי דיעקב יסוד האמת, יאמר דבר הנשמע לתרי אנפין, אלא כיון שהיה עליו בגדי עשוי החמודות, השפיע, שישמע מפיו דבר הנשמע לתרי אנפין.}

וכהמפורסם מהעובדא שהיה עם הבעש"ט והעגלון שלו, שפ"א הוציא העגלון חרב, ורצה להרוג את הבעש"ט, וחרדו תלמידי הבעש"ט, והנה הבעש"ט, פייסו ואמרו לו שיתן לו לעשות מבוקש רק אם יסע לעוד כמה פסיעות, ושוב אחרי שנסע, ראוהו מחזיר מעצמו את החרב המתהפכת, לבלתי שוב רצות לפגוע ח"ו, וביאר להם הבעש"ט כי אין זה באשמת העגלון, כי מה שרצה להרוג מקודם, כיון שבאותו מקום שהיו בפסיעות הקודמות, שם הרג קין את הבל אחיו, ונכנס אל המקום, ונתעורר מקום ההריגה לדורות, לכך צויה לו שיפליג בנסיעתו עוד מעט, ושוב החזיר מעצמו הרב לחיזוק.

וכבר פירשו בזה, שזה הכוונה שנים שיושבין ואין בניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים, דכיון שזה מושב לצים המקום גורם שגם אם באים לשם שנים, אין בניהם דברי תורה.

מצד שני מצינו, לצד ההפוך, וכפי שביאר במהרש"א בקדושין (סו) שכתב ענין נפלא לבאר הא דביהמ"ק גבוה מכל א", דהעולם הוא כתפוח ומקום ביהמ"ק הוא מרכז העולם וכן א". וכיון שא"י הוא מקום הממוצע, **אורו מוזה ומחכים**, וביותר מקום המקדש שע"כ היו שם בלשכת הגזית חכמי סנהדרין.

וי"ל בזה (תהלים קי"א, י), ראשית חכמה יראת ה', והרי **בתוס' ב"ב (כ"ה א)** מייית מהספרי עה"פ למען תלמד ליראה וגו' דקאי על אכילת מעשר בירושלים המביאה יר"ש, וא"כ א"ש דא"י מחכימה כיון שהיא במרכז העולם, ולכן היא מביאה יר"ש, וירושלים ומקום המקדש שהם במרכז א"י יש באוירם חכמה יתירה וכדברי המהרש"א הנ"ל והיינו שיש בהם יראה יתירה וכתוס' הנ"ל.

ובשם הגר"י מבריסק זצ"ל שביאר, מה שאומרים בפיוט דרוך יקרא, **אלוקים תן במדבר הר**, ר"ל דביהמ"ק הוא דין שצריך להיות על הר, כדאיתא בתוספתא וזה"פ אלוקים תן במדבר הר, ונוכל לבנות עליו את ביהמ"ק.

ובאור המאיר (פר' נצבים) כתב, ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, הכוונה אפילו ארצות של ישראל שהקדוש ברוך הוא מלושש שם בהסתרה, גם שם להם חק ומשפט להשיג אלהותו ורוממותו יתברך, ולכן אינם בורחים ומתפרדים בפנימיות מחשבתם מאתו יתברך, אפילו כמעט רגע, כי אפילו מבחינת הסתרה, משיגין התלבשות, לאפוקי ארציות הגוים, מעשיהם זו ונכריה עבודתם, כבהמה הרדופה למלאות תאוה הבהמית, וזה הגורמת שנפרדים ובורחים מעל הקדוש ברוך הוא.

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"

שבחו של אדם בפניו

בתורה"ק בפרשתנו כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה...

כתב רביה"ק בספרו פלא יועץ (ערך שבח), **והטעם שאין אומרים כולו בפניו**, נראה דהיינו כדי שלא תזוז דעתו ולא ירום לבבו, אבל מקצת אומרים **כדי שידרו בעשיית הטוב** בראותו שיהללוהו בשערים מעשיו. **ומקור הדברים**, בגמ' (עירובין יח), אמר רבי ירמיה בן אלעזר, מקצת שבחו של אדם אומרים בפניו וכולו שלא בפניו, מקצת שבחו בפניו דכתיב (בראשית ז, א) כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה", כולו שלא בפניו דכתיב (שם ו, ט) נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (יח, ב).

ובפירש"י, אומרים מקצת שבחו בפניו כלומר דרך ארץ הוא, שאף על פי שאדם משבח את חברו, שלא בפניו הרבה, אין מרבה בשבחו לפניו, **מפני שנראה כמחניף**.

והיינו, כי בעצם הדבר, להגיד כל שבחו בפני האדם אין בזה כל כך חיסרון, אלא שהדבר נראה כמי שרוצה להחניפו, והגם שבאמת אין כאן חנופה, שהרי השבח הוא שבח אמת, וחנופה אינה אלא במי שמשבחים בדברים שאין בו, עכ"ז אין ראוי לעשות כן, משום שנראה כמחניף, ומבואר היטב מה שכתב רש"י כלפי הנהגה זו **דרך ארץ הוא**, ומשמע שאינה אלא ממדת דרך ארץ, ואין בכך איסור גמור (ראה יפה תואר על בר"ר ב, ג).

וראה בספר נזר הקודש על המדרש (שם), שנתקשה בדברי רש"י, כי אם הטעם הוא מפני שנראה כמחניף, **הרי גם במקצת שבחו יחא אסור**, שג"כ נראה לעיני האחרים כמחניף, וכתב לתרץ, דיש לומר דלא מייירי אלא בעסוקים באותו הענין הנוגע לשבחו, כהא דכתיב בנח בא אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני, להודיעו כי בצדקתו הוא ניצול ולא עבור קיום המין לבד, ומוה יתן לב להחזיק בצדקתו ובתומתו תמיד.

ולדבריו, הרי כי אמנם גם במקצת שבחו נראה כמחניף, ואסור לעשות כן, כי אם כשיש איוו תועלת בהגדת שבחים הללו, אבל כל שבחו אסור גם בכהאי גוונא, שזה ודאי נראה כמחניף.

ויע' במהר"ל (נתיבות עולם נתיב התוכחה פ"א) שגם העיר, כי אם יאמר כל שבחו היה נראה כדברי חנופה שמחניף לו, ואם לא יספר שבחו כלל אין דבר זה גורם אהבה בין הבריות, אבל כאשר יספר לפניו מקצת שבחו דבר זה מביא אהבה שיאהב אותו, כי בעיניו הוא בעל מעלה, ואם יספר הכל אז נראה שהוא כמו מחניף.

ויתכן, שלדברי המהר"ל מותר לעשות כן גם בסתמא, ושלא כדברי הנזר הקודש, כי סיפור מקצת שבחו של אדם גורם אהבה בין הבריות בכל ענין - גם כשמסתחיל לדבר מעצמו בשבחו ללא כל סיבה מוקדמת.

וראה במהרש"א בחידושי אגדות (עירובין שם) אחרי שציין לדברי רש"י כתב, ולכאורה יש בזה לתת טעם אחר, **דהיינו שלא יחא לב שומע גם בו ויחזיק טובה לעצמו**.

ובדברי רבינו הנ"ל חזינו שטעם מכל הטעמים בזה, שאין אומרים כולו בפניו, נראה דהיינו כדי שלא תזוז דעתו ולא ירום לבבו, אבל מקצת אומרים כדי שידרו בעשיית הטוב בראותו שיהללוהו בשערים מעשיו (וזהו כדברי הנזר הקודש בדברי רש"י), וגם כדי להרבות אהבה ואחוה שלום ורעות (כדברי המהר"ל בסברת רש"י).

והוסיף, אבל לאיש טוב שהוא אדוק באהבת ה' ועושה מעשיו לשם שמים ולא בשביל שישבחוהו ראו להזהר ולהשמר מלשבחו לפניו כלל וכלל, כי יצר הגאווה גבר עד מאד כמעט אין אדם צדיק בארץ שינצל ממנה לגמרי, שבאיש כזה שאנו יודעים שכל מעשיו לשם שמים, ולא יזדרז בעשיית הטוב מחמת השבח שנותנים לו, **ראוי להזהר שלא להגיד שום שבח כלל**, ואפילו מקצת השבח, בכדי שלא יכשל בעון הגאווה.

ומצינו בדברי דבר חמור ביותר, שכתב שם וז"ל ואולי ומאחר שהמחטיא את חבריו הוא יותר רע מההורגו **ראוי להזהר מאד שלא להחטיא בחטא האמור של הגאווה**, ושלא לומר שבחו בפניו ושלא להגיד לו שבח שאמרו עליו שלא בפניו, כי יש לחוש הרבה פן ואולי ח"ו יחטא ויכעיס את הבורא ית"ש בחטא החמור של הגאווה ותאבד נפשו ח"ו.

ולולא שצוית תורה לכבד את החכמים ור"ל היו מכבדים את העשירים **הייתי אומר גם כן שמהאי טעמא ראוי שלא לחלוק כבוד לשום אדם כי נפש הוא חובל כדבר האמור**, אך מה נעשה ואבינו שבשמים גזר עלינו לכבד כל הראוי לכבוד לפי ראות עיני בשר אשר לנו לו בכח יגבר האיש המכובד שלא ליהנות מן הכבוד ושלא להתגאות בו.

ולחדש יצא, שאיסור יש בזה משום **ולפני עור לא תתן מכשול**, ראה מש"כ רביה"ק (שם ערך דבור) האומר שבחו של אדם בפניו באופן שיכול להיות גורם לו שיגיש דעתו במקום מצוה עבירה היא בידו שעובר על **ולפני עור לא תתן מכשול**. עוד כתב (שם ערך הילול), ובהילול מעשה הצדיקים יש בדבר צד מצוה, אשר ישמעו ואשר ילמדו לעשות כמעשיהם, כי קנאת סופרים תרבה חכמה, אבל צריך לשקול בפלס שלא תהא מצוה הבאה בעבירה, כגון לומר שבחו בפניו שיכול לבוא לידי גאווה ועובר על לפני עור.

הרי דלטעמו של רש"י, אין כאן כי אם הנהגת דרך ארץ, ואילו לפי טעמו של המהרש"א, יתכן שיש בכך איסור גמור, כשמכשיל את חברו בעון גאווה, ויש כאן משום ולפני עור לא תתן מכשול ראה אגרות ורשימות קהלות יעקב ח"ב עמ' רנא אריכות בענין איסור ולפני עור לא תתן מכשול כשמכשיל את חברו בעניני מדות, כגון כעס וגאווה.

לחידודא

חקירות הלכתיות ע"ד החידוד בש"ס ובפוסקים

דאין הכוונה לשם התנא רק לדבר אחר?

שאלה פט' על איזה תנועה בתפלה שעושה האדם מצינו פלוגתא בפוסקים אם נכון וטוב ליעשות כן, או שח"ו דבר פסול לעשות כן?

פתרון לחידודא- גליון רנ"א חג הסוכות

א'- היכן מצינו באדם שקנה סכך כשר למהדרין, ואין בו שום פסול, ועכ"ז יהא פסול

לכתחלה, ולהרבה פוסקים, יהא פסול אפילו בדיעבד?

ב'- קי"ל שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, היכן מצינו דלא יהא פטור אפילו שהוא שליח מצוה כמובן דלא איירי בשיש לו אפשרות לקיים שניהם)?

תשובה א'- בביאורי הגר"א סי' תרל"ה דהיכן שעשה הסכך קודם הדפנות, פסולה הסוכה אף בדיעבד, ועו' במג"א שם ובט"ו, והחיד"א בברכי יוסף שהאריכו בזה להלכה אם בדיעבד כשרה או לא, ובשו"ת עמודי אור סי' ל"ט נקט דבדיעבד כשרה.

תשובה ב'- חידש בשו"ת כת"ס סי' קי"ט דאם השליח נוטל שכר ממשלחו, אין בזה פטור דשלוחי מצווה, יעו"ש באריכות.